

ԾԵՍԵՐ ԵՎ ՏՈՆԵՐ

1(1592). ԴԻԱԴԻՆԻ ՀԱՐՍԱՆԻՔ

Մեր ժամանակ էս տեսակ էր—հասօր ես խարս ուղեր եմ, իմ խարսնսի օրն ա, վերցում սուրաղ գութամ քու տուն, լլնամ արաղի բաժակ, կսեմ:

— Հեգուց իմ խարսնիսն ա:

Թե դու վերցիր էն էրդի թաս, խմիր, գեթի կեդիս ինձի թասի մարդ, դու իմ խարսնսին կմասնակցես, եթե չէ, ես չկոնամ քու խարսնիս գամ:

Եդո քավորին մե լավ խոնչա կկապենք, ավալ էսպես դուխ շաքրներ կար՝ դանդ կսինք. կրգնինք սինին, ղնինք քիշմիշ, կամփերաներ, մենք խաչու կամփեթ կսինք (աղջկա սուրյաթ կեր վրեն, ծակկերով, հերկեն մոմի պես) կեթի քավորոջ մոտ, լավ կասառմ, փոխնորդներ, կտանինք քավորոջ խալաթ:

Քավորն էլ ուր սանամոր խամար կառներ օսկի մաանիք, փող կրդներ ջեր: էս խարսնսի թարրիրն օր անսանք, քանի մարդ էլ թասի մարդ ա, մե լավ կլավ տավար դնեն գեաին, դհուլ գութա դանա, էդ թասի մարդիկ ինչքան օր հրավիրված են, գութին քոմին էդ մսացու վրեն, բստողն կկարին, խավ, չարաղ կար վրո բստողին. «Ուրախութենով հարդ հեղի» վերցին թաս կզանին թասի, կխմին «Շնախավոր հեղի», «Մեր խարս ու փեսեն մե բարձի ծերանան»:

էն մյուս հիրգուն, խաղտուն պտի էրթան, մաջլիս կապեն, մե մեծ գոմ, աուն, հավալվա տներ շատ մեծ են հեղած, էնպես աուն կար մե անդ օր հու կդաներ, էն ծեր՝ մարդ չլսեր. շատ ժամանակ որ անձրե գութեր, կալ չկրնին էնին, էդ տան մեջ կէնին: Ես իմ աչքերով եմ անսե:

Եդո հիրգուն կերթան էտանդ, մաջլիս կապեն, ուտեն, խմեն:

Գեւին էն մյուս օր սարախտան, գութան խումարրացեք, բրինձից սուպ, մսից կլորիկ մեջ, սամվորներ դնին, չալ կխմին, քցել չկեր, կծովի էր, էնպես շաքար էր կաքուզ, օր կզանի կրակ կթալեր դուս, էդիկ հառավոտն էր, կեսավուր դութան թագադան աղի աուն էդ խավորներ հրմեն

կքոմեն, էլի կնսաին, բաժակ քավոր կվերցու կասա. «Իմ ժողովուրդ ջան, դինաք ինչ կա, մենք մարդկութունով էրթանք, խաղաղ գառնանք, կոիվ, վեճ չլի, ես օր ինչ կսեմ լսեք, խամով էրթանք, խամով դանք, մեր խարս ու փեսեն բարով բերենք հիրար վայելեն»:

Դհուլ կզաներ, կեթին աղջկա տուն. մենք աղջկա տուն միս, բրինձ, եղ ենք ճամփե, էտոր դախիրա կսեն, մեկ մարդ էտի կառնի կերթա աղջկա տիրոջ աուն: Կերթին կուտին կխմին, խաղ ղանելով բերին տանին ժամու դուռ: էկան ժամու դուռ խարսն ու թագավոր կմաին եղեղեցին, քավոր դութա, տերդրոջ սիվտակ շարիկ կրերա կթալա թագավորի ու խարսի դլխուն, քավոր թուրն էլ կզներ վրեն: Տերդեր դութեր խարսի ձեռ կրորներ, թագավոր կմներ կայնուկ, կտսներ մե քարից սուն կար եղեղեցում, էա սան տակ կչոքցուցեր, հինքն էլ խեա կչոքեր կսեր:

— Բալա ջան, քո սմուսնու ան՞րն ես:

էն վախտ որ բսիր «Տերն եմ»՝ լավ, օր բսիր «Չէ՛, տեր չեմ, իմ խեր ղոռով ա տվե, ես էդ տրդեն չառնեմ» տերաներ մոշլ կէներ, չպսակեր: Եդո խարս կկայնցուցեր, փեսեն կրերեր. փեսին էլ էդ տեսակ կխոստովանցուցեր, էլի հրմլա կէներ, կերթին՝ կայնին տսակվին, դհուն էլ կզանա, կնգաիկ, աղջկներ, ջել աղեկներ բոնած ա կխաղան, դովնդի կայդա, քոչարի, ձեռաց պար կզանին: Պսակ բերեն դուռ, դուռն մաջլիս ա կապուկ, մի լավ ստոլ ա բացուկ, իշխան ձղներ, քուֆթեք, խավեր, գութին կնսաին, օր էկան դուռ խարսի կիսուր, իրեք-չորս խաա խաց, իտաղալով կրերեր, խարսին կհամբուրեր, թալեր խաչ ու փաթ խարսի դլխու վրեն. թագավորին, աղրուն էլ կպագեր, կսեր «Աղար ջան, փոխանորդ քեդի հեղի»: Ու կուտին, կխմին, խարսին կտանին մտոան, աղջիկներ կեթին խարսի մոա, մաջլիս կապին, քեֆ կանին: էս խարսին պտի խալաթ տին. խարսի խերն էլ պտի խալաթ տեր, քավորն էլ, տան փեսեքն էլ, խորոխպրաինքն էլ, աան թասի առնողն էլ:

Կհաներ հառեչ քավոր «Շեն մնա մեր քա-

վոր», կրողին, տաս ուրլի, տրսվսինգ ուրլի, խոսկի՝ ինչքան տեր Շեն մնա մեր քավոր աղեն, օր էս փոխանվորդ ուր տղին հեղի, էսքան խալաթ թագավորին ու խարսին նվեր տվեց, շե՛ն մնա, շե՛ն»։ լլնին էրաղ, դնին քավորոջ հառեջ, քավոր կվերցեր կխմեր, թաս կղներ դետին։

Կմտներ խնամին. «Շեն մնա խնամին, աղ- ջիկ տվե, տղա յա առե, էսքան խալաթ էլ տվել ա հուր աղջկան ու հուր փեսին, շե՛ն մնա մեր խո- նամին»։ «Շե՛ն մնա խորոխպեր», «Շե՛ն մնան փեսեք»։

Մեկ, մեկ էդ սինին բավականին փարա լը- ցին. քավոր կկանչեր կեսերին՝ տգի խոր, գու- քեր. կիգեր կկայներ խրտ կշտին, մեկ, երկու, ի- րեք՝ մի խալվար յուղ գուպեր, կիտեր, կղներ քա- վոր, ուր ձեռով փարեք կհավաքեր. «Շեն մնա մեր ժողովորդ, խարսին խալաթ ա տված. օր փո- խանակն ուրանց տղեկներուն հրլի, շե՛ն մնա», ու դհոլ կղանին, դելին թաղադան բոնին գլովնդ կխաղին, կուտին, կխմին, նոր դելին ամեք հուր տուն։ Դհոլով քավորոջ կտանին ուր առն, գուգին կնստին, հառավոա փեսեն դելներ, արագ կվեր- ցեր, ուր աղաք կվերցեր, կթեր անբոջ տուն. էն էլ կսին. «խումարբացեք ա դացե»։

Թագավորի վրեն խանշալ կկապեն, ագբու ձեռին էլ թուր կուան։

էն վախա էլ օր խարս տնեն կխանեն, էնի էն թուր կղանա խարսի գոան շեմ, օր գուգան Ե- գեղեցին՝ էլի կղանա, որ խարս մաի եգեղեցին։ էն վախա էլ օր խարս կրերեն՝ աարեղա կղան հարուսաներ. էն որ քյասիբ ա՝ էն էլ սլուտուկ. պտի թագավոր դանա օղ վրեն՝ ջարդա, օր նոր ներս մանի։

Աղջիկներն էլ խարսնաանեն կխանեն. էն խարսի անեն խաց կվերցուն ձեռն հուրանց, րա- ժակ կվերցուն ձեռն հուրանց, արագ կվերցուն, էն էլ խարսին իբրե ղսմաթ ա կվերցուն։

Մկա «շեն կենաս» չկա, բայց խալաթ կա։

Մկա մեկ հիրգուն ա խառնիս, իսկ ավալ վախա իրեք օր էր խառնիս. մաջլիսի վրեն խար- սին կզովին, դալը բարի կսին, էրաղ կիտին խար- սին. էնի կվերցեր, կտներ քավորոջ հառեջ։

2(1593). ԱՆՇԻՆԵՐՏԻ ՀԱՐՍԱՆԻՔ

Երբ կսկսեն խարսնիս, մեկ օր հառեջ կանեն փեսանստուկ։ Փեսեն գուքյա, ուր ընկերներով հիրիկուն կնսաի անբոջ առն, ամեն ինչ կրերեն. շաքար, շարաղ, ամեն ինչ, փեսի խետ գուքյա աղարրաշին, կհավաքվեն էրկու կողմի բարեկամ- ներու ջայելներ, փոեն քեչեն-խալին, շարքով կնստեն։ Ետո գլենն կեթան խորքորոջ առն, մոր- քորոջ առն կվերցեն խավ կեփեն աղբաշիլա,

կուտեն, կխմեն։ Մե շաքաթ հառեջ կեթան խնա- մաւ տուն խնամախոս, գայգնեն որ գուքյանք խարս կտանենք այսինչ օր, այսինչ ժամուն։

Մեր Ալաշկերտի օրենքով խարսնսի տուն կեթա տերտեր, կեսեր, մե էքկու խատ էլ մեծ մարդ, մինչև էտոնք շեթան էնտեղ, խացկերու- թուն չլինի։ Տերտեր կեթա խարսի հանգերձ կօրշնա, համ էլ սեղան կօրշնա, նոր կխաքցուն խարսին։

Թագավորին տուն կթրաշեն, խորքուր, մոր- քուր, քեռի, սանամեր, քուր, մեր, ախպեր է- կեք մեյգան։ Դալլայ գուքյա, զուր կրերեն, էգոնց մաղից ամենքին մե քիչ կկտրեն, կուտան։ Դալ- լայ կասա. «էսի բոհհան ա, էսի ծաղիկ ա, էսի թարխուն ա», կկարա կտա, էնոնք էլ հրմեն էդ ամնու մեջ փող կլցեն. ժամեր կտւա, ասելով, խոսալով, ծաղրով փեսին կթրաշեն։

Թրաշին պրծան, կեթան աղբու տուն, աղեն կեթա լոգկնալու, աղջիկն էլ մորքուր ա, խոր- քուր ա, քեռի ա, սանախեր ա կտանա հուր տուն, կոնախ, կեթան, գուքյան։ Տղին էլ կեթան սա- ղանդարով ջահլներով կրերեն հուր խոր սուն, հուր խոր տնից նոր գուքյան աղջկա առն նվագով։ էա տեղից էլ փեսին կթողեն խոր տուն, շայլներով, կեթան՝ տեքեր, տեքերտղեն, աղջկա տնից կրերեն, բերին խոր առն հուրանք կղառ- նան։ էդ վախա կտանեն շապիկ թումրան, որ խարս խաքի, կղառնան գուքյան, կեթան տերտեր կեսեր, ախպեր քավորկին որ շորեր խաքցուն, տերտերն էլ որ սեղան օրշնա։ Մեր օրենքով չը- թուլատրվի, որ քավոր կին երկրորդ անգամ տ- մուսնացաթ հրլի։

էնորից հետո շորեր կխաքցուն, խնամիներ կնստեն խաց կուան, կպրծեն մեկի կօղորկեն, որ դյա ասա «էկեք», որ բաղմություն էթա առ- նեն խարսին պյան։

Նվագ տղի աիրոջ տուն գլինի։

Տգի աիրոջ անից նվագով կերթան խարս կրերեն, էն որ գուքյա խաքար կրերա՝ ղրան կա- սեն աղվես, կրոնեն կափեն. լա՛վ կտփեն. ոն կարցավ բոնեց, կտփեն, էդ մարդն հրմա գոնից կրոոա կփախի, որ չրոնեն, էգոնք գլնեն գուքյան խնամու տուն, աղջկան պտի աանեն էգտեղ «խը- նամապայք» կառնեն, պատայի մեծ կոիվ գլնի, տղի տիրոջ քրոջն ա, ագբուր կնդան ա կրոնեն կպաքեն։

էգանդ կրերեն ոաի վրա էրաղ-բան կրամեն, կշնախավորեն, կխմեն ու ղուս գուքյան։ Առանցի խացի, գյատի, խարսի ղսմթի ղուս շեն գյաւ։ Աղ- բուն էլ կխասի մե իւավ, մե դյաւաւ, մե շաքար- լոխում, էդ էլ կտան ու կեթան։ Աղջկա աղպերն էլ ղուտ կրոնա քավոր պաի փող աա։

Ի՞նչու էկան մինչի խասեն եկեղեցի, բարեկամներուց մեկն օշխար կխանա հառնջներ, ճամբիս վրայի տներուց քավորից փող կառնեն, օշխրի հանգյա՞ծ կկարեն որպես մատուղ, քավորն էլ նվեր, փող կառ:

Էտոնց խնամու տունն է. որ ախպեր կրոնա էդ-աեղն էլ նվեր կուտան: Մինչև սնգամ էն ճաշ է-փողն էլ «քավգեր աղջասի» կկոշվի, քավոր նը-բան էլ նվեր կուտա:

Էկան խասան եգեղեցի, քավոր խաչ կրոնա, տերտեր կպսակա «արոտիք» (7 գույնից թել) կկապա վիղ, գուքյա ճամբիտուն սեղաններ կգնեն, օշխար կխանեն նվեր կտան, մինչև կխասեն տուն: Խասան առն կիսուրը պաի դուս գա լավաշ ձեռ պարելով աղին խալսին շնախավոր ասի, խացն էլ թալա թաղա խարսի գլխուն, որ կսմաթով հեղի էդ խնամու ասն խացն էլ կաան խարսի կիս-րոջ, որ ճբու խարսի կսմաթն ենք բերեք, «խուի ենք բերե, որ խարսի բերան խուի հրլնի» էգտեղ կերգեն:

Խարսի կիսուր դուս արի՛,
Տես քե ինչեր եմ բերե,
Ինչե՛ր, ինչե՛ր եմ բերե:
Գլուխ տիող եմ բերե,
Քյո խեր քյաշող եմ բերե,
Ակ մաուցող եմ բերե,
Ինչե՛ր, ինչե՛ր եմ բերե:

Գուքյան կնսանն սեղան: Խարսին կիսուր պաի «տեղ նստելա» տա, մինչև շտա, շեն նստի: Մեկ էլ անսար քավորկին բերեց մե խատ ճիժ գրեց դյիրկ, պաի մե խաա շուքի տա, որ քավորի կնիկ բարցի վրայից հլնի՝ թաղույին նստի: Ըտտո-րից հտո կիսուր պաի գյա նվեր տա, մարդ կա մատնիք կտա, մարդ կա մաշեն կտա, մարդ կա սըքյա կաա, տեղ նսանու կտան խարս կնստի, սա-ղանդար, թաղավոր աղաբներ կդառնան խնամինե-րի հետե, խնամիներ կբերեն: Խնամին էլ որ աղջկա ձեռք կրոնա կալցո կաա, օսկի կտա փեսին, կող-րանդ տղի տնից կկապեն աշ, աղջկա տնից էլ ձախ, կասինկա թաղղաաի կկապեն կդառնան, գու-քյան:

Կեթան աղպեր, աղպոր կնիկ, քեռի, քեռեկին գուքյան կնստեն խնամու տուն, քեֆ կենեն մինչև լուս, լուսուն կլնեն դուս, կրոնեն ջուրջ պար՝ դյո-վրնդ, շուր լուս՝ շորոր լուրկե, նարոյ-նարոյ:

Նարոյ, նարոյ, նարոյ ջան,
Դալի դուու նարոյ ջան,
Նարոյ, նարոյ, նարոյ ջան,
Դալի դուու յարո ջան:

Փեսեն ասաց աներոջ
Ես խավան չեմ բու բրոջ,
Ոտներ մանի անթրոջ,

Բերան մանի մի մատնոց,
Ատմներ մանի մի սղոց,
Նարոյ, նարոյ, նարոյ ջան
Ի՞մ սիրելի յարո ջան:

Կամ՝

Հասան աղեն ղավնի էր
Խանմ էր լուրկեն,
Լուրկե, լուրկե, լուրկե, լուրկե
Խանմ էր լուրկեն,
Ջանրմ էր լուրկեն:

Էս խառսնիս որ պրծան հելան կեթան, խառս-նաքուր կմնա խառսի մոտ, հրաման չկա էտոնց քնել մինչև արոտիք չկտրեն, էրկու օր եղո տեր-դեր կբերա, տերդեր դյուքա ավետաբան կկար-դա, արոտիք կհարձկա, նոր խարս ու փեսեն կը-մտենն առագաստ, խարսնաքյոջ նվեր կտան ճամփու կղնեն կէթա:

Խառսն որ աղնիվ հըլի կօղորկեն կարմիր խնծոր, խոր տնից նվեր կուտան տարողներուն ու կօղորկեն դուքյա: Ուրախույն կենեն կուրխ-նան աղար, աղար թաշի, քավոր կհավաքվեն քեֆ կենեն, մնա յոթ օր թմաի, յոթ օրից հետո դլխա-վա տան:

Փեսեն կեթա ախչկա մոր կբերա, կրերեն մե ձեռք փոխնորդ, սանգը, սապոն խոր անից խար-սի դլխա կլվան, մորն, քրոջը էդ վախտ լավ նվեր կաան, կուտեն, կխմեն կհավաքվեն կուրխնան է-տոնք կդառնան կեթան:

Մե յոթ օր էլ դնցի, էս անգամ աղջիկ փեսեն կեթան խոր մոր տանալու, էլի խոր տուն ախչկան նվեր կաան, էդ էլ հրնցավ, գյարուն էկավ կտա-նեն դարձ:

Մեր մոտ միշա աղաթ հելե, խառսնիս ամառ չհելե, ջոջ պախսից էրկու շարաթ պախս կը-րոնեն, Գիրքոր Լուսավորչուն կտանեն դարձ ծառ-ղարդարին, կարմիր կիրակիին կմնան էդտեղ, պարտավոր են մի ամիս թողել, իսկական մի ա-միս կմնա ախչիկը խոր տուն: Մե ամսուց հտո մե էրկու խոքի էսոնց կողմից խոնջով-բոխշով, մե էրկու խոքի էնոնց կողմից, իմալ էկած տա-րած են էնթար էլ կեթան բերեն: Մնա շուր ա-շուն, աշուն էլ նորից կեթան կրերեն դարձ, եփ որ երեխա ունենա կապեն թինդը-բարձ, եփ որ շու-նենա, հենց էնպես կբերեն մեկ ամիս խոր տուն դոնախ, էլի խալաթով-բարաթով ճամփու կղնեն ախչիկ կեթա:

Էրեխա որ ծնվի ախչկա խոր տուն դոշակ, յորդան կկարեն, օրորոց, օրորոցի կալոշ սարքով կուտան: Կղնեն, կառնեն կեթան աղջկա կուջա:

Բաժինքը. կմնա խնամու խոսալու վրեն, կը-պաաահի մարդ կա մի ամսուց եդ, մարդ կա մե շարաթից հտ կտա. բաժինք բերելուն օխշար կը-թորթեն, քեֆ կենեն, նվերներ կտան:

Տրնդեղին էլ խարսին կխանեն դուռն էլի նը-
վերներով թե խոր անից, թե հուրանց, մե մեծ
սինի նվեր կտան, շատ ժամանակ էլ արնդեղին
կտանեն րաժինքը:

Րաժինքի խեա կտանեն դյատա, շաքար, լո-
խում, հալվա: Նվերները արնդեղին կաան: Նշան-
դրեքի օր ախշկա աուն մենակ շուկքի կտան կու-
ղեա դու նապալոն աար, մեկ ա, համա արնդեղի
օրը շաա նվերներ կաան:

Նվերները հարսանիքին խին օրենքով ա հե-
լե Վկանշով, Վշեն կենասս-ով, էդոր վրեն ան-
համալթյուններ դլին: Տրնդեղին փոխին նվեր աա-
լը: Ասաաուր Համրարձումյանը* կկանշա դեղի մե-
ծերուն, ավեսարան կղենեն, տերոշ հառեշ կհերթ-
վեն, կասեն. «մենք պորաից պորա էդպես հար-
սանիք չէնենք», ու կվերանա «շեն կենասով»
հարսանիքը, ինչի համար ես կաամ խինդյ մանեթ
ինձանից հետո կտան աաս մանեթ, էն մեկել կաա
ասվխինգ մանեթ, կսկսեն դժդոհել, թե «հրնչի
դու ինձանից հավել կի՞աիր, որ րանցր կիաիր,
թող հառեշ աիր, որ ես եմ ալե հառեշ Վխինդ»
եմ ալմ, դու ընձնից պտի պակաս աաս, ընձ-
նից ինչո՞վ ես հեվել»:

Համալ էլ Վշեն կենասով խաոսնիս վերա-
ցավ, էլ մկա Վկանշով շենենք խաոսնիս:

3(1594). ՄԱՀ, ԹԱՂՈՒՄ (ԱԼԱՇԿԵՐՏ)

Մարդ օր մեռներ,—հավալ սովորութք չկեր
էս թարութ, նոր ա հիսկած դուռ,—մեր եղեղե-
ցու հառեշ մե խաա աախալից՝ նաշ կսինք, էդ
նաշ դըուկ էր ժամու մեշ, յա ժամու դուռ: Էս նա-
շըն, ժամխար կար, ժամուն խղմաթ կէնեք, ժամ-
խար կշկեր, կտաներ մեռլի աուն: Մեռել կը-
վլին, կրպատեքին, հավալ կտատում դո՞ր էր, ջոր
խաքուցել դո՞ր էր, ամիրդա, քաթան կրերին,
կըղկցուցին, կրկարին, կփաթթին դնին իր նա-
շի նե, տերդեր կառներ էթեր ժամ: Մարդիկ կէ-
թին վրեն, կնգաիք ջոկ կէթին գիլին վրեն, ար-
դամարդիկ ջոկ կէթին օղորմի կիաին: Մենք շուր
կեսաուր օր թագին, տերդեր կայներ պաաարագ
կէնեք: Կնիկը լացում էր.

Վալ լըմն, իմա՛լ պաի էնեմ,
Շիվար՝ը եմ, սարդ զան,
Իմա՛լ սլին էր խտնիք իմ դլոխ,
Քու ճմեր իմա՛լ պախեմ,
Վա՛լ-վալ, վո՛ւլ, վո՛ւլ, վո՛ւլ
Իմա՛լ էնեմ, էդ ինչ զուլում էր էկավ իմ գլոխ,
Վա՛լ յամա՛ն, յամա՛ն,
Նամա՛ն իմա՛լ քո եթըմներ,
Վի՛ պատի աակ էթան քու եթըմներ.
Յամա՛ն, յամա՛ն:

* Վարդենիս (նախկին Բաաարգեղար) գյուղի մեծահա-
րուսա ե առաջադեմ մարդկանցից մեկը:

Կշտից կըսին.—Քա՛ կնիկ, բոլ ա. լա՛ ու
Յամա՛ն, ր: ես չիւամ, բա ո՞վ լա
Վա՛լ ամա՛ն, վա՛լ ամա՛ն:

Գուրդին աուն մխիթարանքի, էրադ կիմին
«Աստված հողին լուստվորա», «Հետին-հառչին
տխրություն հեղի էս տան մեջ», շատ մոտիկ
մարդիկ սքախան ա կէնեն:

4(1595). ՓՈՔՐ ԶԱՏԻԿ

Հատկի աոավոար էրեխեք գեւնին հերթսի
վրեն մե րան կկախին հերթսեն, կասեն, «Զեր
աղի անուն ի՞նչ ա»: Խոսքի կսինք՝ Սուրեն.

Սուրեն խեծավ պոթ-պոթ քուռակ,
Մեջքս զոնե պողրադ ուրադ,
Ալեխույա, ալեխույա:

Ասաված պախա ձեր Սուրեն,
Զեր մալին դովթին աղողում հեղի,
Մեղի էսօր փալ ալեք:

Կար օր՝ փարա կղենին, ձավար կըլնին, կար
օր՝ ալուր կըլնին, կար օր՝ եղ, կա օր՝ կամփեթ,
մինչև անգամ՝ չիր, կանամփ կըլնին, էնի կթա-
շեր, հերթկեն կխաներ:

5(1596). ՍՈՒՐԲ ՍԱՐԳԻՍ

Սր. Սարգսին պատանիներն ու աղջիկները
աղի րլիթ են ուտում, իսկ կեսն էլ դնում են դուր-
սը քարին, երագում ով որ ջուր ալեց, նրա հետ
պեաք է ամուսնանան: Դրսի դրված կաորը ագ-
ոավը ո՞ր կողմը որ տանի, փեսացուն այն կող-
մից կլինի:

6(1597). ՌԱՐԵԿԵՆՂԱՆԻ

Ս. Սարգսից հետո՝ րարեկենդան ա: Բարե-
կենդանին ոչխար կմորթեն, հարսանիքներ, գա-
թա, աղջիկներն էլ, ջեհել աղեկներն էլ հողերքում
քեֆ կէնին. խումր-խումր երկու շարաթ քեֆ կէ-
նին: Բարեկենդանի վերջին հինդարթին մեռե-
լոցն ա: Պախսի երկուշարթի կոճոն մնադորդ-
ները կուտեն, որ պսպոր գային (ոչխարը, աա-
վարը իրենց ճանաչեին): Ծրկուշարթի կջեռք կը-
ղենին, թապա խաոսի տերեր հերթիս պարան կը-
կախեին: Հարսին դնում էին մի նժարի, փեսին՝
մյուս կշեռքին, հետո ակլաաիղ էին խփում կար-
ասշկի վրա, կախում էին հերթսից, որպեսզի երե-
խաները հաց, յուղ, միս չուտեն ե օրը մի ըմրուլ
կհանեին: Բարեկենդանից հետո երեք շարաթ կես
Մեծ պախա կրոնին:

7(1598). Տ Ր Ր Ն Տ Ե Ձ

Քրիստոսի ծննդից կհաշվեն քառսուն օր ու կվառեն կրակ՝ տըրնտեղի մենդկաններ կառնեն կոնդախներ, դուս գութան, էղ կրակի բոլորն ման գութան, որպես երեխեն առողջ ըլնի, ցալն ու շո- որ թափի: Տղամարդիկ խունջանը բունին կրակի գեմ, կէրեցին:

Տըրնտեղ կրակի մոխիր կլցեն հերթից խա- վերու վրեն, որ թուխս նստեն, կրակով տան ճը- րագ կկպուն: էտ կրակը պատայական կրակ չէ, էդ կրեքեն եկեղեցուց: Վի տուն որ թաղա խարս կա, թաղավոր կա, կէթա եկեղեցուց մոմ կվառի, կառնի գութա:

Ամեն տուն հիր կտրի վրա կբակ կվառեր շոր փեռերից, ջահելներ կպարին կրակի բոլոր կու- րտխանին, իսկ նորախարս կթոցուն կրակի վը- րայով: Տըրնտեղի կրտկի փոշուց շաղ կապին ար- տերի վրա, բերրի դարձնելու նպատակով: Մոխ- րից կլցնին հավաքները և տըրնտեղի կրտկ կը- պուն ժամու կրակով, խավու պոշեր կխանձեն, մուրը կքսեն հերեխեքու ճակաւ: Սերմերը տանում են ժամ օրհնում են, արեկանը չեն տանում «սըր սեղան չբանցրցե, սըր սեղան չնստե»:

Կային կնդտիք, օր ավալվա ճրագ կըկպու- ցին, կղնեին ակներն, հիրանց մուրաղին խասնե- րու համար:

8(1599). ՄԱՌՁԱՐԴԱՐ

Եկեղեցում ծառ կզարդաբեն, ուս կբաժա- նեն, կխփեն ձնամները, որ կարագ շատ ըլի: Վերջի շաբաթը կկոչվի՝

— Հուշիկ, հուշիկ երկուշարթի,
Իրեքշարթի՝ քար քաշիկ՝
Ձիք շորեքշարթի,
Ավադի հինգշարթի,
Հուգայի ուրաթ՝
Ջուակի շաբաթ՝
Կարմիր կիրակի,
Նրկուշարթի մեռելոց,
Կիրակի-կանաչ կիր-կի:

9(1600). ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ

Քառսուն օր էտ կարմիր դակից հետո, կըն- գըտիք շորեքշարթի կէթին շուր նուկ կթողվին՝ իրեքնուկ (խոսա ա) կրերին, օխտ ախպրից ջուր կղողնին: Համարածման դիշերն էլ կհանին կնա- յին աստղերին, ձնում կղանեն, էդ գողցուկ ջրից կլցին ձնում, որ եղ շատ հըլի:

Խամարածման վիճկի օր, օր ծաղկներ բու- սած ա, աղչկներ կէթին վիճակ քաղին, մեկ խաս պուլիկի նե կղնեն, ասա աղչիկ դութին՝ ՎԵՐ վիճկին փայ տվեք:

Վիճկի պուլիկն ա դեղին,
Առանք ընգանք մըլ գեղին,
Խոսողներն էկան կըկլին,
Ջա՛ն, վիշակ, ջա՛ն վիշակ,
Էրթանք բերենք մենք միշակ:

Վիճկին էդ կղովին: Ալուր, եղ կթողվին, կէ- թին սըր Գևորգա մոտ, սարի դոշ չիման էր, լավ հախպուր կեր, կքոմին էդ տեղ, կնսաին, խաղ կսին, կուսին, կխմին, շուր հիրկուն կղբաղվին, հիրկուն թողին զին տներ:

10(1601). ԽՈՒՃԿՈՒՐՈՒՐԻ

Անձրե օր չիգա, ցախավելը կղարդարեն, փե- տի վրա կկապեն ու տնետուն կպառտցնեն, կա- սեն:

Խուճկուրդին էկեր ա, ձեզի կկանչա,
Մարավ ա, յուր տվեք թըխ խմա:

Կրեքեն մե կոուշկա շուր, կլցեն վրեն «էսի քեղի, դու մեղ էլ առանց անձրե չթողես, մեր կսմաթ չկարես»:

11(1602). Շ Վ Ո Տ

Օր էդ մարտը գութա չէ՞, կառնին դողնոցներ, հիրկուն սներուն տփին ու կսին:

— Շվոտն ի դուս,
Մարտ նես:

Կլարեն դուս: Ինչ որ իմ կիսուրն էր, չթողեց, րսեց—Շվոտ մի տփեք, դուս մի հանեք «կսեր, խացի փշուր ցեք խեցկի վրա, մեկ էլ աղ, տարեք դրեք մեր թավլի պտտի աակ, ըսեք.—Առ դու, քու ձագերով կճուրի էանդ: Մի ափեք հանեք դուս»:
Գութար մարտի օրերն, օր ընչքերներն հե- լին, ցանքս էնին, ջվոտը բսած վախան էլ դելին հերթսի բոլոր կջղին:

12(1603). Ա Կ Լ Ա Տ Ի Ձ

Կվերցեն մե խատ կարտոշկա, կկտրեն, յոթ րրուկ, մեկն կարճ, վեցն սաղ, կխրեն էտոր մեջ, կախեն հերթիկից: Երեխեքին շաա ժամանակ կը- վախցուն թե. «էդի ակլաաիդն ա, դությա ձեր հաշկեր կխտնա», աղ շուտեն, շաբաթ մե խաա կըյաշեն՝ յոթ շաբաթ (ջոշ պտխս՝ յոթ շարաթ. ա):
Կամ՝ մեկ խատ կուկու կէնենք խմորից, կարտոլից, յոթ խատ բմբուկ կղանենք, շորս ըս- պիաակ, իրեք սե, մեկի պոչն էլ կկտրեն, շարեն շարաթը մեկ՝ մեկ-մեկ կքաջինք, հետո կուկուն կթալինք թունդիբ: